

Temu je več uzrokov. V gorah debel sneg varuje deteljo, skopni še le, ko je že minul hud mraz. Po ravninah po večkrat ni zadosti snega in mraz po zimi poškoduje deteljo, posebno če je zima huda in dolga. V nekaterih krajih kmetje pozimi po detelji nanesejo gnoja ali pa tudi le snega. S tem deteljo obvarujejo mraza in če rabijo gnoj, jej tudi dobro pognoje.

Rudeča detelja bolje uspeva v vlažnih tleh kakor v suhih. V suhih tleh uspeva samo, če ima dosti dežja. Redkokdaj je detelji premokro. V gorah navadno večkrat dežuje, za to pa bolje uspeva detelja.

Rudeča detelja ne raste dolgo rada na jedni njivi. Če je na kaki njivi bila detelja, počakaj štiri do sedem let, predno jo zopet seješ. Kjer se rabijo umetna gnojila, s katerimi pridejo detelji potrebne snovi na njivo, se lahko deteljo bolj pogosto seje. Tudi na vlažnih njivah ni treba čakati tako dolgo kakor na suhih.

Dobro je deteljišče potresati s pepelom rujavega premoga. Ta pepel jako pospešuje rast detelje. Pepel črnega premoga pa nima za deteljo skoro nobene vrednosti. Pač je pa dobro gnojilo lesni pepel. S pepelom se pa detelja sme potresovati vendar le v vlažnih krajih. V suhih krajih je pa posebno premogov pepel detelji celo škodljiv. Dobro je pa, če se [deteljo potrese z mavcem, dokler je še mlada.

Mimogrede bodi še povedano, da je pepel rujavega premoga dobro gnojilo za krompir. Zrahlja namreč zemljo, kar krompirju posebno ugaja. Tudi krompir manj gnije, če se mu je gnojilo s tem pepelom. V kompost pomešan se ta pepel lahko rabi za vse poljske pridelke. Po kompostu ne polega žito, če je v njem veliko pepela. Seveda za gnojenje krompirja je dober tudi lesni pepel.

Da se več nakosi, je dobro, če se detelji pridene nekaj trave. Če tudi taka zmes dobro raste, vendar se le malokdaj taka zmes seje, ter se pri oranji trava potem težko pokonča. Tem je pa seveda le to krivo, ker se brazde pri oranji le slabo preobrnejo, čemur je pa kriv le slab plug ali pa nesposobnost oračeva. Dobro je tudi, če se primeša detelji nekaj lucerne.

Čista setev se redkokdaj more pustiti dve leti. Drugo leto se navadno košnja več ne izplača. Dobro se pa splača, če se je detelji primešala kaka trava ali lucerna. Marsikako leto se nakosi več plevela nego detelje. Zatorej mora njiva, na katero mislimo sejati deteljo biti kolikor je moč čisto plevela. Če se pokaže mej deteljo veliko plevela, bolje storiš, če ga z deteljo vred podorješ, nego bi pa zgubil jedno leto. Plevel izsesa zemljo in živali ga jesti ne marajo. Detelja naj se tudi gosto seje, da ima plevel manj moči.

Nevarne sovražnice detelji so miši, ki se rade naselijo na deteljišče, kjer imajo bolj mir, kakor po družih njivah, kjer jih vedno preganjajo s preoravanjem. Kmetovalec mora na razne načine miši preganjati, da mu ne pokončajo detelje, najbolje je seveda, če mu pri tem pomaga tudi vreme.

Kmetijske raznoterosti.

Preganjanje plevela. Plevel po njivah navadno le zaradi tega tako vspeva in se razširja, ker plevelne rastline poprej dozore nego žito in se torej njih seme razstrese. Da se plevel zatara, naj se gleda, da se plevelno seme, ko se je žito spravilo, hitro pripravi do kaljenja in potem plevel do jeseni podorje. Takoj po žetvi naj se polje z brano zrahlja in lepo povalja. Plevel bode hitro rasel in ko že precej zraste, naj se pa njiva preorje. Na ta način pridejo plevelne korenine globoko v zemljo in navadno več ne poganjajo. Semena pa ni več na njivi, ki bi kalilo.

Dober gnoj za rastline v loncih. V lonec naj se dene za jedno tretjino kozjeka ali ovčjaka, pomešanega z roženinskimi odpadki. Na to naj se pa vlije vode. Ko je ta mešanica stala osem dnij, naj se porabi.

Za preganjanje mrčesov je najboljši pristni perzijski ali kavkaški mrčesni prašek. Ta prašek je narejen iz cvetnih glavice rastline *Pyrethrum roseum*. Kadar ta prašek kupuješ, zahtevaj cele glavice. Če so že zmlete, je navadno že kaj drugega primešanega in prašek nič ne pomaga.

Suhe pivne tropine kot krma za konje. Predno pokladaš pivne tropine, se moraš zagotoviti, da so dobre, nepopačene. Biti morajo svetle barve. Temno blago se je bilo preveč razgrelo in je torej težko prebavljivo in malo vredno za krmo. Tropine morajo prijetno in malo aromatično dišati. Tropine pomešaj s $1\frac{1}{2}$ cm dolge rezanice (škope), krmi jih suhe, ali pridene k večjemu toliko vode, da se tropine in rezanica sprimejo, da konj ne more tropin izbirati. Toliko vode se pa ne sme pridejati, da bi se poznalo na dnu jaslji. Če se poklada veliko tropin, se lahko pridene malo soli, če tudi delavski konj ne potrebuje mnogo soli. Posebno tedaj je dobro konjem dajati sol, če je seno, ki se konjem poklada ob žetvi dež izpral, da torej nima dosti soli v sebi.

Jajca se ohranijo, če se denejo 5 minut v laneno olje, potem pa 24 ur posuše, potem pa denejo v otrobe ali pa rezanico. Če se taka jajca kuhajo v lupini, dobe malo okus po olji, za drugo porabo so pa jako dobre.

Poučni in zabavni del.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

274.

Na gorenjem Kongu. Robovi. Berolinska konferencija.

Stanleya so slovesno sprejemali, kamor je prišel. Na Francoskem in drugej. povsodi so se klanjali veličini njegovega dela, vztrajnosti njegovega delovanja, Na nesrečo angleški preiskovalec ni znal vselej brzdati svoje nejevolje, ki ga je prijemala pred kot ne zato, ker je Francoz prehitel ga na Stanley-Poolu. Neke neuljudne besede, katere je Stanley izustil na banketih, bile so potem krive, da so se pohujšali njegovi odnošaji z zastopniki Francoske na Kongu.

Stanley ni ostal dolgo v Evropi. Dne 14. novembra 1882. l. je bil zopet na Kongu, kjer je našel v žalostnem stanju delo, katero je bil s tolikim trdom zgradil. Mej Evropci ni bilo nobene discipline več; nekateri agenti so se povrnili domov, drugi so se zabavljali s posli, na katere niso bili poklicani,

in zanemarjali so svoj pravi posel; s kratka: anarhija je vladala v vseh uradih, in brez energične roke bi se bilo podjetje morda izjalovilo v tem kritičnem času. Stanleyu se je posrečilo, da obnovi red, in na to krene proti gorenjemu Kongu, kjer ustanovi novo postajo v Bolobo-u, pri Bianzi-ju, ki je jedno od glavnih središč trgovine s slonovo kostjo v ekvatorialnih krajih.

Ustanavljanje teh postaj je toraj pripeljalo Stanleya v srce črnega kontinenta, ker postaja Ekvator, katero je sedaj ustanovil, oddaljena je od morja 2.200 kilometrov. Vendar sklene preiskovalec prodirati še dalje do slapov, to je do one vrste slapov, katere je nazval Stanleyevi slapovi, in kjer se je tolkel na svojem prvem potu v 32 bitkah. Tako je došel v zemlje Bangalov, kateri še niso pozabili, kakor se je koj prepričal, na boje z belim človekom pred šestimi leti. Sedaj je na teh obalah, katere so 1876. l. gledale krvave spopade, srečaval Stanley same gostoljubive ljudi, kateri so radi trgovali s tujci. V Iboko-u pa je sklenil kralj slovesno pogodbo z Evropci.

Ali kedar se je približal Stanley slapovom, spremenil se je položaj očividno. Ne da bi se domačini vedli neprijateljski, nego je bilo videti, kakor da je velika nadloga obiskala to zemljo, katero je Stanley preje videl bogato in obljudeno.

Tu je bilo selo do tal požgano, palme posekane in vse opustošeno; skoro nikjer ni bilo ugledati stanovnikov sredi teh pogorišč. Oni, kateri so še ostali, sedevali so na obali, z rokama podpirali glavo, in gledali s topim, brezčutnim pogledom tujce, kateri so se jim približevali.

Stanley zapové tolmačem, da jih izprašajo, kaj to pomenja. Sedaj se vzdigne starec, kateri je bil videti ves uničen v svojej zdvojnosti, in začne pripovedovati nesrečo. „Selo je bilo nenadoma zajeto od ljudij, katerih divji krik in oglušno streljanje se je razlegalo po nočnej temi. Ti vragi so podavili vse stanovnike, kateri so hoteli pobegniti iz zažganih kolib; ni tretjina možakov ni odšlo živa, a večino žena in dece so odvedli Bog zná kamo!

„A kamo so odšli razbojniki?“

„Odšli so po reki. Temu je osem dnij.“

„Ali so požgali vsa sela?“

„Vsa brez izjeme, po obeh straneh reke.“

„In kakošni so tisti ljudje?“

„Podobni so črnim ljudem, kakoršne imate vi na svojih ladijah, oblečeni pa so v belo. Ali vi sami, vi tujci, kaj bi radi tu, čemu ste prišli? ... Odidite! Vsi tujci so okrutni. Ako trebate slonove kosti, iščite je od razbojnikov, kateri so odnesli vse, kar smo imeli Bijte se z njimi, ako hočete, kar se nas tiče, mi nimamo ničesar več.“

In starec stegne svoji roki ter zamahuje, da se je jasno videlo, kako ga boli srce.

To delajo Arabci iz Njangue-a, kateri v gotovih razdobjih podvzemljejo te krvave ekspedicije. Ta druhal razbojnikov, drugo ime jim ne gre, katera je sedaj bila obhodila ustje Aruhuimi-a, opustošila je do celega ogromno in dobro naseljeno ozemlje, da ni ostalo drugega nego zdvojnost in razvaline.

Jeden dan pozneje doide Stanley te Arabce. To je bil grozen pogled. Sredi velikega tabora na obali reke so stale velike ograje. Tabor je poln robov, eni so blodili okoli, drugi so nepremično in molče sedeli, in velika njihova črna telesa so živo odbijala od belih plaščev njihovih krvnikov. Drugej je bila videti tropa starih črnih, zgrbljenih pod košarami, a stražarji so jih napletali z biči, da jim pospešé hojo.

Mnogi od teh nesrečnikov so bili okovani; mladi ljudje so imeli okoli vrata železen obroč, spojen z lanci z drugimi obroči, tako da so zarobljenci stopali v vrstah po dvajset vkup. Deci čez deset let starej so bile noge vkovane v bakrene obroč, matere so nosile lance, kateri so držali malo deco na njihovih prsih. Nobenega odraslega ni bilo videti mej temi zarobljenci, vse kar se je moglo braniti ali osvetiti, bilo je neusmiljeno pobito.

Z vseh strani so pokrivali tla sledovi tega nečloveškega pokončevanja: bobni, kopja, sablje, sulice, lokovi, strelice, železno orodje, vesla, rogovi od slonove kosti, leseni moliki, bisernina, ribarske mreže, škiti, veliki kakor vrata, košare, tikve, lonci, čolni, obleka od suhe trave spletena in drugo orodje, s kratka ostanki celih opljenjenih sel.

Ti roparji niso imeli več kot 2.300 robov, od onih 3.600, katere so bili zarobili. Trpljenje, brezmejne muke so pokosile vse slabotnejše. Oteli so bili tudi 2.000 slonovih zob in cel kup orožja, orodja in živil. Da so nabrali tolik plen, uničili so 180 sel, vsako selo je imelo po čez do 1.000 duš. Ubili so do 2.500 možakov, kateri so branili sela, sebe, žene in deco. Zadavili so toraj obitelj od 6 oseb, da so v okove vkovali dečaka od 4 let.

Oh, grozen jo pogled na tako čredo robov! Treba je, da človek sam sliši rožljanje lancev! In kako grozno izparivanje vdarja iz teh trop ljudskih, nesnažnih in blatnih! Ti ljudje tu so vkovani že več kot mesec dnij. Kostni kakor da jim hočejo skozi zvenelo kožo, in oči kakor da hočejo skočiti iz svojih jamic v teh prepalih obrazih, iz katerih gledajo okoli kakor strahovi.

Ustanoviti evropsko postajo v teh krajih, zasaditi zastavo človečnosti, pravice, svobode sredi takih strahot, s kratka napovedati vojsko trgovcem robov, to je bila smela osnova; Stanley se je je lotil. On je osnoval postajo Falls (slapovi), s katero je završil svoje delovanje v službi gospodstva belgijskega kralja na Kongu.

Utemeljivši to postajo, obrnil se je Stanley, da se povrne v Evropo. Ko je došel v Vivi, ni mogel

brzdati svoje nejevolje, ko je videl, kako malo so tu storili njegovi nasledniki. Se vé da je bil Stanley sem in tje malo pristranski, in je včasih krivo sodil svoje sotrudnike. No kar se tiče Vivi-a, bodočnost je dala prav onim, kateri so mislili, da ne kaže potrošiti toliko truda in dela za to postajo. Dandanes je ta postaja, iz katere je hotel Stanley narediti glavni tabor, do celega zapuščena in to po nalogu „odбора“ samega.

Koncem leta 1884, toraj po petih letih, katere je prebil v službi belgijskega odbora na Kongu, vrnil se je Stanley v Evropo, da razloži svoje poslovanje kralju Leopoldu II., kateri je do tedaj nosil vse stroške tega ogromnega podjetja.

Berolinska konferencija je priznala nezavisno državo Kongo in jo prisodila Leopoldu II., belgijskemu kralju, sprožitelju tega velikega afriškega podjetja.

Pogledimo nazaj! Koliko slavlje za malega mornarja za vojaka, za reporterja, kedar je sêdel za mizo z Bismarckom in z največjimi mogočniki svojega časa! Pač si je mogel reči s pravičnim ponosom: „S svojim delom in s svojim trudom sem utemeljil cesarovino, in od slej bode na svetu kralj, kateri zahvaljuje jedno od svojih kron meni, Stanleyu!“

Balkanska mesta.

Sofija ali Sredec.

(Dalje.)

Kneževsko poslopje v Sofiji je pa le prezidano turško vladno poslopje. Ker je poslopje bilo slabo, je le malo ostalo od prvotnega poslopja, temveč so večinoma vse na novo prezidali. Te poprave so stale nekaj nad 2 milijona levov (frankov). Poslopje je jako prijetno sezidano. Spredaj je pa jako lep Aleksanderski park, katerega je vredil mestni vrtnar, Švicar po rodu. Ker se v Sofiji toliko zida, je naravno, da se prostor tudi jako draži. Po zadnji rusko-turški vojski dobil si lahko pol metra prostora na jako ugodnem kraju za pol leva ali pa še manj, sedaj pa velja 15 levov ali pa še več.

Poleg kneževske palače se s svojo lepoto odlikujejo še poslopja narodnega sobranja, narodne banke, državne tiskarne, klasične gimnazije, Velike šole, novo poslopje vojaške šole, poslopji ruskega in avstrijskega diplomatskega zastopstva, poslopje za poštni in brzojavni urad, mestna hiša, hiši Goronova in Angjelova v Trnovski ulici, hiše Stranskega, Belčeva, Nazareva, Bobenskega in Belčeva na Aleksandrovem trgu, hiša Kesjakova in Andženova, nasproti kneževskemu dvorcu, potem je pa še več drugih lepih zasebnih hiš.

Mesto ima tudi toplice, katerih voda ima 47° C. gorkote. Sedaj ste dve kopališči, moško in žensko, ki pa ne zadoščata svojemu namenu. V kratkem pa mesto izgradi lepša in pripravnejša kopališča po vzgledu najprvih kopališč v Evropi. To bode gotovo jako povzdignilo mesto.

Vsaj je že sama na sebi velika prednost, da ima mesto zdravilne toplice, kakor jih nima nobeno glavno mesto v Evropi. Že to utegne pripomoči, da Sofija postane nekako središče na Balkanu, posebno kadar se zboljšajo politične razmere.

Mej najznameniteje zgradbe sta prištevati dva nova mostova. Jeden je zidan, jeden pa železen. Poslednji most je okrašen s 4 velikimi bronastimi kandelabri in štirimi velikimi bronastimi levi. Na vsakem koncu sta namreč dva leva. Na železnem mostu so tudi bronasti kandelabri, na vsakem koncu pa dva kamnita stebra, na katerih sta bronasta orla z razprostrtimi peruti.

Omeniti so še štirje veliki kamniti spomeniki. V Kneževski ulici je spomenik carja osvoboditelja Aleksandra II., pri državni tiskarni spomenik Vasilju Levskemu, pri Kneževski maneži je spomenik zdravnikom palim v rusko-turški vojni in ob Carigrajski cesti je spomenik ruskim vojakom palim v decembru 1877. leta.

Od starih spomenikov Sofije nima posebno veliko, če tudi je jako staro mesto. Vse je zglozil časa zob. Najznamenitejši je lepa cerkev svete Sofije, ki je bila poprej turška džamija in Gjuldžamija, ki je nekaj bila kristijanska cerkev. Omeniti pa moramo tudi pred 30 leti pozidano metropolitansko cerkev s kupljami in pomalanimi stebri, ki je vsekako jedna najlepših cerkva v Bolgariji.

Malokatero mesto ima tako množee se prebivalstvo kakor Sofija. Pod turško vlado je bilo mesto baje precej obljudeno. Koliko prebivalcev je imelo, se pa ne ve, ker turška statistika ni prav nič zanesljiva. Mej vojsko in po vojski se je pa mnogo ljudij izselilo, tako, da je 1878. leta pri ljudskem popisovanju imelo le 16.376. Prebivalstvo se je pa pozneje jako hitro množilo in lani so že našteali 37.213 prebivalcev. Malo mest je pa, kjer bi bilo prebivalstvo tako pomešano, kakor je v Sofiji. Nad 20 različnih narodnostij prebiva v tem mestu. Največ je seveda Bolgarov, katerih je nekaj nad 20.000. Potem so pa Rusi, Srbi, Čehi, Poljaki, Turki, Grki, Cigani, Nemci, Francozje. Nekaj nad 5000 je židov, ki veljajo tudi za posebno narodnost.

Ulic ima mesto 113, od katerih jih 11 moramo šteti v prvi razred, ker so pa 28 metrov široke. V drugi razred (širokost od 16—28 metrov) se more šteti 20 ulic, ostale ulice so pa ožje, vendar so skoro vse nad 10 metrov široke. Trgov je 10. Vseh hiš ima Sofija kacij 5300. Od 1888. leta sem se jih je sezidalo nad 2000. Kacij tri sto se jih je samo vlani zidalo.

(Dalje prihodnjič.)

Poučni in zabavni drobiž.

Sveteči polipi. V tropičnih morjih živi več vrst polipov, ki se vijolčasto svetijo. Včasih je ta svetloba tako močna, kakor bi gorela kaka svetilnica.

Najvišje drevo na svetu je bila kalifornska smreka rastoča v Tutaru v kalifornski državi. Visoka je bila 130 metrov. To drevo so posekali in jeden njen kos v posebnem vagonu odpravili na razstavo v Čikago.